

UZASADNIENIE

wyroku z 7 listopada 2019 roku

Powodowie B. S. i S. S. zażądali zasądzenia na swoją rzecz solidarnie od strony pozwanej Banku (...) spółki akcyjnej z siedzibą w W. kwoty 34.979 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od 6 października 2017 roku do dnia zapłaty oraz zasądzenia zwrotu kosztów procesu.

Uzasadniając swoje żądanie, powodowie podnieśli, że 22 sierpnia 2008 roku zawarli ze stroną pozwana umowę o kredyt hipoteczny. W umowie tej, w § 9 znajdują się zapisy dotyczące ubezpieczenia kredytów hipotecznych z niskim udziałem własnym kredytobiorcy (zwane dalej (...)). Na ich podstawie kredyt objęty jest tym ubezpieczeniem, a powodowie są obowiązani do zwrotu kosztów tego ubezpieczenia (w późniejszym okresie do zapłaty podwyższonej prowizji z tytułu brakującego wkładu własnego). Bank w związku z powyższym pobrał od powodów na przestrzeni lat 2008-2017 łączną kwotę 34.979 zł.

W ocenie powodów powyższe zapisy stanowią niedozwolone postanowienia umowne. Dotyczy to zapisu określającego obowiązek zwrotu kosztów (...) na rzecz Banku, a następnie zastosowanej w to miejsce prowizji. Powodowie zarzucili przy tym, że tak skonstruowane zapisy powodują, że udzielają oni świadczenia nieekwiwalentnego, finansując zabezpieczenie będące korzyścią jedynie dla Banku. Późniejsze zastosowanie w to miejsce prowizji nie zmienia oceny tych zapisów, tym bardziej że mimo nomenklatury w dalszym ciągu nie jest to świadczenie główne z tytułu umowy.

W odpowiedzi na pozew strona pozwana – Bank (...) spółka akcyjna z siedzibą w W. – wniosła o oddalenie powództwa i zasądzenie od powodów kosztów procesu.

W ocenie strony pozwanej powództwo nie zasługuje na uwzględnienie, albowiem nie zostały spełnione przesłanki z art. 385¹ k.c., a pobrane przez nią od powodów środki nie stanowią świadczenia nienależnego. Ubezpieczenie to ma na celu zabezpieczenie podwyższonego ryzyka Banku związanego z tym, że kredytobiorcy nie posiadają standardowego wkładu własnego. Ponadto powodowie mogli zabezpieczyć wkład własny w inny sposób.

Strona pozwana podniosła, że przedmiotowe zapisy umowy dotyczą świadczeń głównych stron. Ponadto powodowie mieli realny wpływ na treść umowy kredytowej w przedmiotowym zakresie, a zatem uznać należy te postanowienia za indywidualnie uzgodnione. Natomiast sam obowiązek ponoszenia kosztów ubezpieczenia nie był sprzeczny z dobrymi obyczajami, ani rażąco nie naruszał ich interesów, albowiem wynikał z umowy i regulaminu, Bank miał prawo (a nawet obowiązek) zabezpieczyć kredyt, a jednocześnie powodowi uzyskali dzięki temu zabezpieczeniu kredyt w interesującej ich wysokości.

Za bezsporne Sąd uznał następujące okoliczności.

Strony zawarły 22 sierpnia 2008 roku umowę o kredyt hipoteczny o nr KH/ (...) w celu sfinansowania zakupu nieruchomości. Powodowie występowali przy jej zawarciu jako konsumenci. Kwota kredytu wyrażona została w złotych (537.124,17zł), natomiast sam zawarty kredyt jest indeksowany do kursu franka szwajcarskiego według tabeli kursów walut obcych obowiązującej w Banku (...) na dzień uruchomienia kredytu lub transzy (§ 2 ust. 1-2 i § 7 ust. 1 umowy). Kredyt został zawarty na 38 i pół roku plus pół roku dodatkowej karencji.

Jednym z zabezpieczeń kredytu było ubezpieczenie kredytów hipotecznych z niskim udziałem własnym kredytobiorcy (...) na podstawie umowy zawartej przez Bank (...) S.A. z (...) S.A. Zgodnie z umową zabezpieczenie to było ustalone do czasu, gdy saldo zadłużenia z tytułu udzielonego kredytu stanie się równe lub niższe niż 484.800 zł (§ 9 ust. 7 umowy). Powodowie zobowiązani byli do zwrotu Bankowi kosztów ubezpieczenia w wysokości 2.347 zł za pierwszy 36-miesięczny okres trwania ochrony ubezpieczeniowej (§ 9 ust. 8 umowy). Z kolei jeżeli w ciągu tego czasu saldo zadłużenia z tytułu udzielonego kredytu nie stało się równe lub niższe niż 484.800 zł powodowie

zobowiązani byli do zwrotu kosztów ubezpieczenia za kolejny 36-miesięczny okres udzielnej Bankowi przez (...) S.A. ochrony ubezpieczeniowej, o czym Bank obowiązany był poinformować pisemnie (§ 9 ust. 9 umowy). Z kolei jeżeli w ciągu okresu 36 miesięcy ochrony ubezpieczeniowej saldo zadłużenia z tytułu udzielonego kredytu stanie się równe lub niższe niż 484.800 zł Bank dokona zwrotu proporcjonalnej części składki na rachunek kredytobiorcy, za pełne miesiące kalendarzowe pozostające do końca okresu ubezpieczenia, za który składka została uiszczona.

W ramach zawartej umowy kredytu powodowie mieli założony rachunek w pozwanym Banku, z którego to następować miała, przez bezpośrednie potrącanie należnych kwot, spłata kredytu (§ 7 umowy).

Strona pozwana w regulaminie i cenniku zawarła zasady dotyczące wyliczenia opłaty dotyczącej refinansowania kosztów (...). Stosownie do treści § 7 ust. 6-8 rozdziału 4 (Koszty kredytu) Regulaminu kredytowania osób fizycznych w ramach usług bankowości hipotecznej w Banku (...) S.A. za 36 miesięczne okresy, w których stosunek kwoty niespłaconego kredytu do wartości nieruchomości nie będzie niższy niż 80% (dla kredytów w walucie obcej) pobierana była opłata na poczet refinansowania (...).

Zgodnie z § 2 pkt 19 regulaminu kredytem w walucie obcej był kredyt udzielony w PLN, indeksowany kursem waluty obcej wg Tabeli Kursów Walut Obcych obowiązującej w Banku. Zgodnie z regulaminem podstawą wyliczenia opłaty dla kredytów indeksowanych jest wzór:

podstawa wyliczenia opłaty = [(kwota kredytu w PLN/kurs kupna dewiz)*kurs sprzedaży dewiz] – 80% wartości nieruchomości stanowiącej przedmiot zabezpieczenia kredytu

Przy czym kwota kredytu w PLN wyrażana jest według kursów waluty obcej według tabeli kursów walut obcych obowiązującej w banku:

- w pierwszym dniu roboczym miesiąca, w którym sporządzona została umowa kredytu – w przypadku nowych kredytów,
- w ostatnim dniu roboczym miesiąca ochrony ubezpieczeniowej – w przypadku przedłużania ochrony na okres kolejnych 36 miesięcy (§ 7 ust. 6).

Regulamin nie precyzuje pojęć: kurs kupna dewiz, kurs sprzedaży dewiz, wartość nieruchomości. Zgodnie z cennikiem opłata z tytułu (...) wynosi 3 % podstawy jej wyliczenia. Wzór dla wyliczenia opłaty dla kredytów udzielonych w PLN za podstawę przyjmował 90% wartości nieruchomości,

Regulamin przewidywał pobór opłaty tytułem kosztu (...) poprzez automatyczne obciążenia rachunku kredytobiorców w PLN w dniu uruchomienia środków z kredytu za pierwszych 36 miesięcy trwania umowy kredytowej (§ 6 ust. 7).

Natomiast jeżeli w ciągu 36 miesięcy ochrony ubezpieczeniowej stosunek kwoty kredytu pozostającej do spłaty do wartości nieruchomości nie stawał się równy lub niższy 90% (dla PLN) albo 80% (dla waluty obcej), wówczas Bank pobierał opłatę za kolejny 36-ty miesięczny okres.

W dniu 12 sierpnia 2011 roku strony zawarły porozumienie, zgodnie z którym kolejna opłata z tytułu refinansowania kosztów (...) została rozłożona na 36 rat i obliczona według wzoru:

$$[(\text{Saldo kredytu wg stanu z ostatniego dnia roboczego miesiąca kończącego się okresu ubezpieczenia} * \text{kurs sprzedaży z ostatniego dnia roboczego miesiąca kończącego się okresu ubezpieczenia}) - 80\% \text{ wartości nieruchomości stanowiącej przedmiot zabezpieczenia kredytu}] * 3,5\% \text{ zgodnie z opłatą z aktualnie obowiązującego Cennika Kredyt Hipoteczny / Pożyczka Hipoteczna.}$$

W dniu 3 sierpnia 2014 roku strony zawarły aneks nr (...), na mocy którego w § 2. umowy dodano kolejny ustęp o treści: „Kurs wymiany walut obcych, na podstawie którego przeliczane są na złote polskie zobowiązania kredytobiorcy wyrażone w walucie obcej, podawany jest w Tabeli Kursów Walut Obcych Banku. Podstawą do ustalenia kursów kupna

i sprzedaży zawartych w Tabeli Kursów Walut Obcych Banku jest kurs bazowy, stanowiący średnią arytmetyczną z ofert kupna i ofert sprzedaży tej waluty oferowanych przez profesjonalnych uczestników rynku walutowego i podanych na stronie serwisu (...) w chwili tworzenia Tabeli Kursów Walut Obcych. Wartość kursu kupna i wartość kursu sprzedaży z Tabeli Kursów Walut Obcych mogą odbiegać od kursu bazowego o nie więcej niż 10%. Tabela Kursów Walut Obcych Banku tworzona jest przynajmniej raz dziennie każdego dnia roboczego. Pierwsza Tabela Kursów Walut Obcych Banku tworzona jest pomiędzy godziną 8:00 a godziną 10:00 danego dnia. Tabela Kursów Walut Obcych publikowana jest każdorazowo na stronie (...). W przypadku, gdy Tabela Kursów Walut Obcych tworzona jest w danym dniu co najmniej dwukrotnie, do ustalenia wysokości zobowiązania wyrażanego w walucie obcej przyjmowany jest kurs sprzedaży dewiz dla danej waluty najkorzystniejszy dla Kredytobiorcy (powódki) spośród kursów sprzedaży dewiz obowiązujących w pozwanym Banku w dniu przeliczania zobowiązania na złote polskie. W przypadku wcześniejszej częściowej spłaty kredytu będzie to najkorzystniejszy kurs sprzedaży dewiz spośród kursów obowiązujących w pozwanym Banku danego dnia do chwili złożenia dyspozycji wcześniejszej częściowej spłaty”.

Nowe brzmienie strony nadały także § 7 ust. 1 i 3 umowy, który od tej pory stanowił, iż spłaty rat kredytu oraz spłata pełnej lub częściowej kwoty kredytu będzie dokonywana przez kredytobiorcę w walucie obcej, do której kredyt jest indeksowany lub denominowany. W tym celu strony przewidziały otwarcie i prowadzenie rachunku walutowego, z którego strona pozwana upoważniona była do pobierania kwot tytułem wymagalnych zobowiązań z tytułu kredytu. Pozostałe warunki umowy o kredyt zawartej przez powódkę z pozwanym Bankiem nie uległy zmianie.

W dniu 22 sierpnia 2014 roku strony zawarły kolejny aneks do przedmiotowej umowy kredytu (aneks nr (...)). Na jego mocy w § 4 umowy kredytowej dodano ust. 9, który otrzymał następujące brzmienie:

„1) Z uwagi na fakt, że saldo zadłużenia z tytułu udzielonego kredytu jest wyższe niż 80% wartości nieruchomości stanowiącej/stanowiących przedmiot zabezpieczenia kredytu (niski wkład własny), do czasu gdy saldo zadłużenia z tytułu udzielonego kredytu nie stanie się równe lub niższe niż 484.800,00 PLN, Bank będzie pobierał prowizję za zwiększone ryzyko Banku z tytułu występowania niskiego wkładu własnego, zwaną dalej (...)

2) Prowizja jest płatna z góry i każdorazowo obejmuje 36-miesięczny okres. Pierwsza Prowizja obejmuje 36-miesięczny okres rozpoczynający się w dniu 01.09.2014 roku.

3) Jeżeli do dnia 29.08.2014 roku saldo zadłużenia z tytułu udzielonego kredytu nie stanie się równe lub niższe niż 484.800,00, Bank pobierze Prowizję za następujący po nim 36-miesięczny okres. Jeżeli w ostatnim dniu roboczym ostatniego miesiąca tego 36-miesięcznego okresu, saldo zadłużenia z tytułu udzielonego kredytu nadal nie będzie równe lub niższe 116.800,00 PLN, Bank pobierze Prowizję za następujący po nim kolejny 36-miesięczny okres. 4) Wysokość Prowizji za dany 36-miesięczny okres każdorazowo obliczana będzie zgodnie z poniższym wzorem:

$$PR = [(SK * (...)) - (80\% * WN)] * 2,5\%$$

gdzie

PR – Prowizja

SK – saldo zadłużenia z tytułu udzielonego kredytu wg stanu na dzień 30.04.2014 roku, a w przypadku kontynuacji pobierania Prowizji za kolejne 36-miesięczne okresy, z ostatniego dnia roboczego ostatniego miesiąca 36-miesięcznego okresu poprzedzającego dany 36-miesięczny okres

(...) kurs sprzedaży (...) według Tabeli Kursów Walut Obcych obowiązującej w Banku w dniu 30.04.2014 roku, a w przypadku kontynuacji pobierania Prowizji za kolejne 36-miesięczne okresy, w ostatnim dniu roboczym ostatniego miesiąca 36-miesięcznego okresu poprzedzającego dany 36-miesięczny okres

WN – wartość nieruchomości stanowiącej/stanowiących przedmiot zabezpieczenia kredytu [...]”

Dodatkowo aneks przewidywał, że podwyższona prowizja pobierana będzie poprzez automatyczne obciążenie rachunku bankowego powodów, ponadto aneks dokonał wykreślenia z umowy § 9 ust. 7, 9 i 10 oraz ustalił, że do umowy nie będą mieć postanowienia regulaminu dotyczące opłaty z tytułu refinansowania kosztów ubezpieczenia niskiego wkładu własnego.

Z uwagi na powyższe strona pozwana pobrała od powodów:

- 23 sierpnia 2008 roku 2.347 zł tytułem zwrotu kosztów ubezpieczenia niskiego wkładu własnego za pierwszy okres ubezpieczeniowy zgodnie z § 7 ust. 7 i 8 umowy,
- w okresie od 30 września 2011 roku do 30 sierpnia 2014 roku 36 rat po 419,25 zł (łącznie 15.093 zł) tytułem zwrotu kosztów ubezpieczenia niskiego wkładu własnego za drugi okres ubezpieczeniowy zgodnie z § 7 ust. 9 umowy i treścią porozumienia,
- 30 września 2014 roku 9.376 zł tytułem prowizji za zwiększone ryzyko Banku z tytułu występowania niskiego wkładu własnego za kolejny, trzeci 36-miesięczny okres zgodnie z treścią umowy zmienioną aneksem (...),
- 29 września 2017 roku 8.163 zł tytułem prowizji za zwiększone ryzyko Banku z tytułu występowania niskiego wkładu własnego za kolejny, trzeci 36-miesięczny okres zgodnie z treścią umowy zmienioną aneksem (...).

Powyższe fakty Sąd uznał za bezsporne zgodnie z art. 229 k.p.c. Zostały one wyrażone przez powodów w pozwie i potwierdzone przez pozwaną Bank (fakt zawarcia umowy i aneksu oraz kwoty pobrane z tego tytułu, jak również treść stosunku łączącego strony), bądź też wynikały z dokumentów dołączonych do odpowiedzi na pozew, a wskazanych przez powodów w pozwie (treść porozumienia).

Sąd ustalił następujący stan faktyczny.

Powodowie zawarli umowę kredytu hipotecznego w celu sfinansowania spłaty innego kredytu hipotecznego – kredytu zaciągniętego w ówczesnym Banku (...) w celu zakupu nieruchomości. Pierwotny kredyt był w PLN, jednak jego raty były dla powodów wysokie. Do powodów zwrócił się doradca z firmy (...) wskazując na możliwość zaciągnięcia nowego kredytu o charakterze konsolidacyjnym w Banku (...) (spłata kredytu w (...) oraz innej pożyczki). Dla powodów był to pierwszy kredyt indeksowany do (...). W efekcie zawarcia przedmiotowego kredytu raty powodów spadły z poziomu około 3.000 zł na 2.000 zł miesięcznie.

dowód: zeznania powodów, k. 370-371

Zgodnie z praktyką Banku (...) w 2008 roku. dla kredytów hipotecznych walutowych (indeksowanych) koniecznym było wniesienie przez kredytobiorcę 20% wartości nabywanej nieruchomości (wkład własny). Możliwe było również zawarcie umowy kredytu bez wniesienia wkładu własnego, w tym celu koniecznym było złożenie dodatkowego zabezpieczenia. Zabezpieczeniem tym było co do zasady (...).

dowód: regulamin, k. 133-142, zeznania świadka A. K., k. 360-361

Komisja Nadzoru Finansowego (wówczas Bankowego) w rekomendacji S z 2006 roku nakazywała zabezpieczenie ekspozycji kredytowej również w aspekcie nieruchomości stanowiącej zabezpieczenie i to w całym okresie trwania umowy (rekomendacja 13 i 14).

(dowód: rekomendacja S (...), k. 134-148)

Powodowie nie posiadali wystarczającego wkładu własnego, dlatego godzili się na objęcie kredytu ubezpieczeniem niskiego wkładu własnego, albowiem był to warunek konieczny do zawarcia umowy kredytowej.

dowód: zeznania powodów, k. 370-371

Powodowie składając wniosek kredytowy wyrazili zgodę na objęcie udzielanego kredytu ubezpieczeniem brakującego wkładu własnego przez (...) S.A. z siedzibą w W..

dowód: wniosek kredytowy, k. 125-127

Na dzień zawarcia umowy kredytowej powód posiadał wykształcenie wyższe techniczne, a powódka średnie ekonomiczne. Powód pracował jako kierownik, a powódka jako pracownik biurowy.

dowód: wniosek kredytowy, k. 125-127

Powodowie przed zawarciem umowy otrzymali dokumenty w postaci „Cennika Kredyt Hipoteczny/Pożyczka Hipoteczna” (zwany dalej cennikiem) oraz „Regulaminu kredytowania osób fizycznych w ramach usług bankowości hipotecznej w Banku (...) S.A.” (zwany dalej regulaminem). Nie udzielano im natomiast żadnych informacji na temat działania (...), poza tą że jest to obligatoryjny element umowy. Kwestia ta nie była przedmiotem negocjacji stron.

dowód: umowa o kredyt hipoteczny, k 7-9; zeznania powodów, k. 370-371

W ramach zawieranej umowy, kredytobiorcy (powodowie) zgodzili się na pobieranie z rachunku bankowego prowadzonego do obsługi kredytu opłat z tytułu refinansowania przez pozwany Bank kosztów ubezpieczenia niskiego wkładu własnego w (...) S.A. z siedzibą w W..

dowód: pełnomocnictwo, załącznik nr 3 do umowy o kredyt hipoteczny, k. 158

Powodowie zdecydowali się na podpisanie aneksu nr (...) z uwagi na telefoniczną informację z Banku o takiej możliwości. Poinformowano ich, że dzięki temu realnie wymagana od nich kwota będzie niższa. Z tych względów powód zdecydował się na podpisanie takiego aneksu i przekonał do tego powódkę. W ocenie powodów aneks nr (...) nie zmieniał w żaden sposób ich sytuacji poza tym, że realne koszty obsługi kredytu miały spaść. Powodowie nie negocjowali, ani nie mieli wpływu na treść tego aneksu.

dowód: zeznania powodów, k. 370-371

Pozwany Bank dokonywał ubezpieczenia niskiego wkładu własnego powodów u dwóch ubezpieczycieli: (...) SA w W. (pierwszy okres ubezpieczeniowy 2008-2011) oraz (...) S.A. z siedzibą we W. (drugi okres ubezpieczeniowy 2011-2014).

(dowód: oświadczenia TU, k. 215, 216)

Powodowie pismem z 5 października 2017 roku wezwali stronę powodową do zapłaty kwoty stanowiącej przedmiot sporu. Strona powodowa w piśmie z 20 października 2017 roku odmówiła wypłaty jakiegokolwiek kwoty z tego tytułu..

dowód: wezwanie do zapłaty, k. 36; odpowiedź na wezwanie do zapłaty, k. 37-39

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie wyżej wymienionych dowodów w postaci: zeznań świadka A. K., dokumentów oraz zeznań stron, ograniczonych do powodów z uwagi na to, że tylko oni mogli mieć informacje, co do przebiegu negocjowania, zawierania i wykonywania umowy (art. 302 § 1 k.p.c.).

Sąd odstąpił od przedstawienia w pisemnym uzasadnieniu oceny powyższych dowodów, albowiem nie odmówił wiarygodności i mocy dowodowej żadnemu z wyżej wymienionych dowodów (art. 328 § 2 k.p.c.). Żaden z dowodów nie był kwestionowany przez strony, jako niewiarygodny.

Sąd nie oparł się na dowodzie z zeznań świadka M. D. (obecnie K.), uczestniczącej w podpisywaniu aneksu nr (...) przez powodów. Po pierwsze świadek ten nie pamiętał okoliczności podpisywania tego aneksu. Pozostałe zeznania dotyczące procedury zawierania takiego aneksu Sąd uznał za niewiarygodne ze względu na zachowanie świadka na rozprawie 30 maja 2019 roku. Świadek po pytaniu pełnomocnika powodów, odpowiedź na to pytanie chciał konsultować z pełnomocnikiem strony pozwanej (protokół k. 362, czas 00:59:23-01:07:09). Zachowanie takie dyskwalifikuje

świadka jako osobę wiarygodną i stawia pytanie, czy wszystkie jego wypowiedzi nie były wcześniej ustalane ze stroną pozwaną.

Ponadto trzeba też zaakcentować, że świadek A. R. przesłuchana w charakterze świadka nie pamiętała okoliczności podpisania aneksu nr (...). Jednocześnie treść tego aneksu nie miała wpływu na rozstrzygnięcie niniejszej sprawy.

Nadmienić należy, że ustalenia faktyczne Sąd oparł w niewielkiej mierze na zeznaniach świadka A. K., jako osoby niezaangażowanej w proces udzielania kredytu powodom. Zeznania te miały znaczenie jedynie w kontekście procedur i zasad panujących w Banku na czas zawierania przez powoda kredytu. Nie mogły jednak stać się podstawą do odtworzenia stanu faktycznego w zakresie rzeczywistego przebiegu zawierania umowy pomiędzy stronami.

Sąd jednocześnie pominął wniosek o przeprowadzenie dowodu z zeznań świadka H. W. w trybie art. 242 k.p.c. albowiem strona pozwana nie podjęła się zawiadomienia tego świadka o terminie rozprawy, ani nie podała adresu tego świadka.

Sąd oddalił ponadto dowody z dokumentów powołane przez strony w postaci:

a) odpowiedzi z BIK, porównania warunków kredytu;

b) orzeczeń Arbitra Bankowego, odpisów wyroków sądów powszechnych, dokumentu „Ocena wpływu...”, opinii (...), opinii w sprawie III C 989/14;

albowiem

- dokumenty wymienione w pkt a nie są przydatne do rozstrzygnięcia niniejszej sprawy i dotyczą okoliczności nieistotnych dla rozstrzygnięcia sprawy (historia kredytowa powodów, możliwość zdecydowania się przez powodów na zupełnie inną ofertę kredytu);

- dokumenty wymienione w pkt b stanowią poglądy podmiotów trzecich na problemy związane z kredytami indeksowanymi, odnoszą się do sfery ocen, a nie faktów i nie mogą być podstawą rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie, a jedynie wzmocnieniem argumentacji zawartej w pismach procesowych.

Sąd zważył, co następuje.

W przedmiotowej sprawie powodowie dochodzili kwoty wyrażonej w pozwie wskazując, że zapisy umowy dotyczące zwrotu stronie pozwanej kosztów (...) oraz prowizji za podwyższone ryzyko wprowadzone aneksem są niedozwolonymi zapisami umownymi w myśl art. 385¹ i n. k.c.

Podkreślenia wymaga, że w przedmiotowej umowie podstawy do pobierania dochodzonych kwot były zróżnicowane. Pierwsza opłata tytułem zwrotu kosztów (...) znajdowała oparcie w § 9 ust. 7-8 umowy, druga z kolei pobrana w 2011 roku trzyletnia opłata tytułem zwrotu kosztów (...) znajdowała oparcie w § 9 ust. 9 umowy, w § 7 ust. 6-8 regulaminu oraz w cenniku, a trzecia i czwarta pobrana tytułem prowizji za zwiększone ryzyko w 2014 i 2017 roku w § 4 ust. 9 umowy wprowadzonym na mocy aneksu nr (...).

Odnosnie kwot pobranych tytułem zwrotu kosztów (...)

Zgodnie z art. 385¹ k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nie uzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny (§ 1). Jeżeli postanowienie umowy zgodnie z § 1 nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie (§ 2). Nie uzgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi

przez kontrahenta (§ 3). Ciężar dowodu, że postanowienie zostało uzgodnione indywidualnie, spoczywa na tym, kto się na to powołuje (§ 4). Na podstawie art. 385² k.c., oceny zgodności postanowienia umowy z dobrymi obyczajami dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy, biorąc pod uwagę jej treść, okoliczności zawarcia oraz uwzględniając umowy pozostające w związku z umową obejmującą postanowienie będące przedmiotem oceny.

Tym samym określone postanowienie umowy może zostać uznane za niedozwolone, jeżeli:

- 1) nie zostało uzgodnione indywidualnie,
- 2) kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami,
- 3) rażąco narusza jego interesy,
- 4) nie dotyczy głównych świadczeń stron.

Wskazać przy tym należy, że oceny postanowień Sąd dokonuje sam z urzędu, niezależnie od zarzutów konsumenta jako strony powodowej, w sytuacji gdy tylko przedstawione przez strony zostały elementy stanu faktycznego i prawnego, niezbędne w tym celu (tak: wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 20 września 2018 roku, C-51/17, (...) Bank, pkt 87).

Ad. 1

Zgodnie z art. 385¹ § 4 k.p.c. ciężar dowodu, że postanowienie zostało uzgodnione indywidualnie, spoczywa na tym, kto się na to powołuje. W przedmiotowej sprawie powodowie wywodzili, że postanowienia umowy dotyczące (...) nie były indywidualnie uzgadniane. Za takim stwierdzeniem przemawia fakt, że postanowienia te zostały zaczerpnięte ze wzorca umowy oraz z regulaminu, który miał charakter sztywny. Pozwany nie wykazał, aby było inaczej.

Nie można również takiego faktu wywieść z tego, że powodowie zgodzili się we wniosku kredytowym na objęcie udzielanego kredytu ubezpieczeniem brakującego wkładu własnego. Sam ogólny wybór elementów składowych umowy nie oznacza, że umowa była w tym zakresie negocjowana. Na względzie trzeba mieć, że powodowie we wniosku jedynie wyrazili zgodę na objęcie ich ubezpieczeniem (...), a nie na pobieranie od nich jakichkolwiek kwot z tego tytułu. Również samo oświadczenie o objęciu ubezpieczeniem było dość lakoniczne.

Z tych względów Sąd uznał że § 9 ust. 7-9 umowy, § 7 ust. 6-8 regulaminu i cennik nie były przedmiotem indywidualnego uzgodnienia przez strony.

Ad. 2

Obyczaj to przyjęty w jakiejś społeczności sposób postępowania w danych okolicznościach (zob. Słownik języka polskiego, red. Doroszewski, Warszawa 1958-62). Dobry obyczaj to z kolei obyczaj uznawany powszechnie za właściwy. Ocena dobrych obyczajów na gruncie umów zawieranych z konsumentami następuje w odniesieniu do danego typu umowy, przy uwzględnieniu indywidualnych stosunków między stronami (wyr. SA w Lublinie z dn. 30.04.2014 r., I ACa 1209/13). Sprzeczne z dobrymi obyczajami jest takie postanowienie umowy, które rażąco narusza równowagę stron w zakresie swoich praw i obowiązków (wyr. SN z dn. 13.0.2005 r., I CK 832/04).

W ocenie powodów zapisy umowy w zakresie (...) kształtują ich prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco naruszają ich interesy, albowiem ubezpieczenie niskiego wkładu własnego, którego koszty ponoszą jednostronnie powodowie, nie jest powiązane z żadnym świadczeniem Banku na ich rzecz, a jedynym beneficjentem tego ubezpieczenia jest Bank.

Odnosząc się do zarzutu ekwiwalentności świadczeń stron należy rozróżnić ekwiwalentność o charakterze prawnym i charakterze ekonomicznym.

W zapisach umowy dotyczących (...) nie zachodzi ekwiwalentność o charakterze prawnym. Powodowie obowiązani są do ponoszenia kosztów ubezpieczenia, które chroni stronę pozwaną, a beneficjentem składek ubezpieczeniowych jest strona trzecia – towarzystwo ubezpieczeń. W ten sposób powodowie zabezpieczają interesy Banku. Należy jednak stwierdzić, że sam brak wzajemności w tym zakresie (ekwiwalentności prawnej) nie może prowadzić do stwierdzenia, że zawarcie umowy ubezpieczenia niskiego wkładu własnego pomiędzy Bankiem i ubezpieczycielem, przy jednoczesnym obciążaniu kosztami tej umowy (występującymi po stronie Banku) powodów, było sprzeczne z dobrymi obyczajami. Sama umowa kredytu hipotecznego jest niewątpliwie umową wzajemną. Zgodnie z art. 69 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku Prawo bankowe przez umowę kredytu bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kwotę środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu. Tak też było w niniejszej sytuacji. Dodatkowo umowa kredytu powinna zawierać (jeżeli strony to przewidziały) sposób zabezpieczenia jego spłaty (art. 69 ust. 2 pkt 6 ww. ustawy). Zabezpieczenie, oceniane samoistnie, nigdy nie jest ekwiwalentne na gruncie prawa, albowiem obowiązkowi jednej strony nie odpowiada obowiązek drugiej strony, tak jest np. przy obciążeniu nieruchomości hipoteką, ustanowieniu zastawu, poręczeniu. Nie ulega jednocześnie wątpliwości, że dokonywanie takich czynności z konsumentem jest jak najbardziej dozwolone. Podobnie sytuacja ma się z obowiązkiem zawarcia ubezpieczenia na życie, gdzie ubezpieczonym jest konsument i to on ponosi jego koszt, ale uprawnienie do odszkodowania z tego tytułu podlega cesji na rzecz przedsiębiorcy. Inaczej wszystkie formy zabezpieczenia, które występują w umowach kredytowych (także i w niniejszej) należałoby uznać za sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszające interesy konsumentów,

Ocena taka nie jest dopuszczalna również dlatego, że w sensie ekonomicznym świadczenia stron są ekwiwalentne. Powodowie otrzymali kwotę kredytu wyższą o wysokość brakujących środków własnych – w zamian za pokrywanie kosztów ubezpieczenia (...) w ramach umowy strony pozwanej z ubezpieczycielem.

(...), którego koszty pokrywane są przez powodów, rzeczywiście przenosi na nich ryzyko kredytowe z Banku. Podkreślić należy jedynie, że dotyczy to nie całego ryzyka związanego z zawartym kredytem, a jedynie jego części – tej, która nie znalazłaby pokrycia w wartości nieruchomości. Jednocześnie trzeba stwierdzić, że obowiązek wniesienia wkładu własnego (sam w sobie) jest również przerzuceniem części ryzyka na kredytobiorców, skoro wykładają oni swoje środki na inwestycję w nieruchomość. Tymczasem obowiązek uiszczania wkładu własnego wynikał pośrednio już w 2006 roku z zaleceń Komisji Nadzoru Bankowego i nie można czynić zarzutu stronie pozwanej, że takiego wkładu własnego wymagała. Dlatego też nie jest sprzeczne z dobrymi obyczajami przerzucenie części tego ryzyka na powodów poprzez konieczność refinansowania przez niego kosztów (...), skoro w innym wypadku musieliby refinansować część kredytu z własnych środków.

Istnienie regresu po stronie ubezpieczyciela do powodów – w razie zajścia zdarzenia objętego ubezpieczeniem i wypłacenia sumy ubezpieczenia Bankowi (...) – również nie może mieć znaczenia w przedmiotowej sprawie. W ocenie Sądu bez różnicy jest to, czy wierzycielem powodów jest Bank (...), (...) S.A., czy też inny ubezpieczyciel. Do takiej zmiany wierzyciela mogłoby dojść nawet w przypadku braku postanowień umowy o (...) i wbrew woli powoda (art. 509 k.c.). Ponadto odpowiedzialność powodów z tytułu regresu oparta jest na tych samych przesłankach, co wobec Banku, a powodom przysługiwałyby te same zarzuty (art. 513 § 1 k.c. w zw. z art. 828 § 1 k.c.).

W kwestii poinformowania powodów o zasadach działania (...) należy stwierdzić, że w ocenie Sądu nie można zarzucić stronie pozwanej braku wywiązania się z ciążącego na niej obowiązku informacyjnego, mimo że zakres udzielonych informacji przez Bank był niewielki.

W tym miejscu wypada przytoczyć zdanie wyrażone przez Sąd Apelacyjny w Warszawie (wyrok z 18 marca 2008 roku, VI Aca 1091/07), że ideą przyświecającą koncepcji niedozwolonych klauzul umownych jest założenie obrony konsumenta przed nieuczciwymi praktykami profesjonalisty - przedsiębiorcy. Idea ta zakłada pewien typ konsumenta rozsądnego, rozsądnego tzn. takiego, który postępuje racjonalnie, stosując rozsądne reguły poznawcze,

ma świadomość przysługujących mu uprawnień i otaczającą go rzeczywistość ocenia w świetle zasad doświadczenia życiowego. Konsument ten jednak nie musi znać (i najczęściej nie zna) przepisów szczególnych.

Jednocześnie konsumenta należy oceniać w kontekście jego właściwości osobistych. Powód na dzień zawierania umowy miał wykształcenie wyższe techniczne, a powódka średnie ekonomiczne. Nie mieli przy tym ukierunkowania zawodowego, które ułatwiałoby rozumienie zawieranej umowy. Podkreślić należy jednocześnie, że umowa kredytu hipotecznego na zakup nieruchomości należy do umów zawieranych bardzo rzadko, a będących o dużej doniosłości. Mimo to podnieść trzeba, że powodowie nie zawierali umowy kredytu po raz pierwszy w życiu. Przedmiotowa umowa miała charakter konsolidacyjny, a więc wskazać należy, że powodowie decydując się na jej zawarcie powinni w szczególności sposób przeanalizować koszty takiej umowy.

Powodowie przy tym sami wskazali, że zwrot kosztów za pierwszy okres ochrony ubezpieczeniowej był przez nich analizowany i akceptowany.

Kwestią, która wzbudza najwięcej wątpliwości w zapisach umowy i regulaminu dotyczących (...), jest sposób obliczania kosztów/opłaty z tego tytułu należnej od powoda. I to ona – zdaniem Sądu – determinuje, że zapisy te należy uznać za sprzeczne z dobrymi obyczajami. O ile pierwsza ta opłata podana jest w umowie, o tyle sposób wyliczenia następnych wynika z regulaminu, który zawiera wiele nieścisłości wymienionych niżej.

a) Regulamin operuje wyrażeniem „opłata dotycząca refinansowania kosztów (...)” podczas gdy umowa operuje wyrażeniem „koszty ubezpieczenia”,

b) Regulamin we wzorze do wyliczenia opłaty (dla kredytów w walucie obcej, czyli również indeksowanych zgodnie z § 2 pkt 19) opiera się na kwocie kredytu w PLN, którą należy obliczyć według wartości kursów waluty obcej według Tabeli Kursów Walut Obcych obowiązującej w Banku, tymczasem przedmiotowa umowa kredytu (indeksowanego do (...)) zawiera pierwotnie kwotę kredytu podaną w PLN, co prowadzi do dwojakich wniosków – albo definicja ta jest błędnie, nieprecyzyjnie skonstruowana albo dla kredytów indeksowanych zastosowanie powinien znaleźć wzór oparty o 90% wskaźnik (...) (kwota kredytu wskazana jest pierwotnie w PLN, a później indeksowana).

c) Jeżeli jednak uznać, że kwota kredytu – na potrzeby opłaty z tytułu (...) powinna zostać wyliczona w PLN na nowo, oznaczać by to musiało, że konieczne jest przeliczenie kwoty kredytu wyrażonej zgodnie z zasadą indeksacji w (...) na PLN, a następnie podstawienie do wzoru. Po pierwsze § 7 ust. 2 pkt 2 regulaminu nie wskazuje jaki kurs (sprzedaży czy kupna) należy zastosować do wyliczenia kwoty kredytu w PLN. Po drugie zastosowanie w pełni tego wzoru prowadzi do absurdalnego, wielokrotnego mnożenia kwoty kredytu poprzez kurs sprzedaży i dzielenia przez kurs kupna, co podbija końcową wysokość opłaty, albowiem

- kredyt wyrażony jest w PLN,

- zgodnie z umową na dzień jego wypłaty przeliczany jest (indeksowany) do (...) według kursu sprzedaży z dnia wypłaty,

- następnie jest przeliczany zgodnie z regulaminem w ostatnim dniu roboczym miesiąca ochrony ubezpieczeniowej (według nieokreślonego bliżej kursu – sprzedaży lub kupna) do PLN,

- następnie dzielony jest przez kurs kupna dewiz,

- następnie mnożony przez kurs sprzedaży dewiz,

i wynik jest wartością kredytu będącego podstawą do wyliczenia kosztów (...) (po późniejszym odjęciu 80% wartości nieruchomości i zastosowaniu współczynnika 3 %).

Przykład (przy założeniu kwoty kredytu 100 zł, niezmiennego kursu kupna (...) 1,9 zł i sprzedaży (...) 2,1 zł, że kurs kupna/sprzedaży dewiz to to samo co kursy walut wyrażone w Tabeli Kursów Walut Obcych oraz że wyliczenie kwoty kredytu w PLN zgodnie z § 7 ust. 2 pkt 2 następuje zgodnie z kursem sprzedaży).

100 zł – kwota kredytu

$100 \text{ zł} : 1,9 = 52,63 \text{ chf}$ – indeksacja

$52,63 \text{ chf} \times 2,1 = 110,53 \text{ zł}$ – przeliczenie kwoty kredytu na PLN

$[110,53 \text{ zł} : 1,9] \times 2,1 = 122,16 \text{ zł}$ – podstawienie do wzoru

Jeżeli do tego przyjąć, że kredytowana nieruchomość jest warta 100 zł

$122,16 \text{ zł} - 80\% \times 100 \text{ zł} = 42,16 \text{ zł}$

Tym samym opłata z tytułu (...), mimo braku wahań kursowych stała by się ponad dwukrotnie wyższa niż wynika to z prostego porównania kwoty kredytu i 80% wartości nieruchomości

d) Regulamin nie zawiera definicji „kursu kupna dewiz” i „kursu sprzedaży dewiz” oraz z jakiego momentu kurs ten ma być liczony, a jeśli jest to kurs z Tabeli Kursów Walut Obcych Banku, to jest to kurs ustalany jednostronnie przez Bank w sposób nieograniczony (przynajmniej do 2014 roku, tj. aneksu (...)).

e) Regulamin nie wskazuje, który dzień jest pierwszym dniem ochrony ubezpieczeniowej, tym samym nie sposób ustalić „ostatniego dnia roboczego miesiąca ochrony ubezpieczeniowej” (tu istnieje wątpliwość, czy chodzi również o ostatni miesiąc).

Ponadto należy wskazać, że pierwsza składka ubezpieczeniowa jest obliczana na podstawie salda kredytu z momentu jego zawarcia, czyli na podstawie kwoty udzielonego kredytu – tym samym (...) faktycznie zabezpiecza wobec Banku hipotetyczną różnicę pomiędzy 80% wartości nieruchomości, a saldem kredytu. Ubezpieczenie to w kolejnych okresach (składki za kolejne okresy ubezpieczeniowe) pokrywa już różnicę pomiędzy saldem kredytu wyrażonym w (...) przeliczonym na PLN, a 80% wartości nieruchomości wyrażonymi w PLN. (...) zaczyna wtedy zabezpieczać nie tylko, różnicę związaną z niedopasowaniem wartości nieruchomości do kwoty kredytu, ale przede wszystkim ryzyko związane z kursem (...). O tym powodowie nie byli informowani, a ma to niebagatelne znaczenie w sprawie, albowiem wzrost kursu (...) powoduje nie tylko wydłużenie okresu, w którym byłoby oni objęci obowiązkiem zwrotu kosztów (...), ale również wzrost tych kosztów w ujęciu 36-miesięcznym.

Mając uwadze na powyższe, Sąd uznał, że § 9 ust. 9 umowy, § 7 ust. 6-8 regulaminu dotyczące poboru kosztów (...) od powodów za kolejne okresy ubezpieczenia godzą w dobre obyczaje, czego nie można stwierdzić odnośnie § 9 ust. 7 i 8 umowy dotyczącego poboru kosztów (...) od powodów za pierwszy okres ubezpieczenia

Ad. 3

Za naruszenie interesów konsumenta należy uważać przede wszystkim naruszenie jego interesów ekonomicznych, ale również narażenie na niewygodę organizacyjną, nierzetelność traktowania, wprowadzenie w błąd, naruszenie prywatności. Owo naruszenie musi być rażące, a więc musi być w jakiś sposób dotkliwe dla konsumenta i istotne w kontekście całości umowy, w tym korzyści płynących z niej dla konsumenta.

W odniesieniu do powyższego Sąd uznał, że zapisy dotyczące zwrotu kosztów za kolejne okresy ochrony ubezpieczeniowej (w tym wypadku drugi okres od 2011 roku) rażąco naruszyły interesy powodów. Powodowie zostali obarczeni kosztami o wysokości znacznie przekraczającej (dwukrotnie) pierwotny koszt ubezpieczenia. Jednocześnie na etapie zawierania umowy nie mogli wysokości tej wyliczyć, z uwagi na poważne błędy wzoru znajdującego się w regulaminie.

Jednocześnie Sąd uznał, że zapisy dotyczące zwrotu kosztów pierwszego okresu ochrony z tytułu (...) nie naruszały rażąco interesów powodów. Zawierając umowę, znali oni dokładnie wysokość tych kosztów (2.347 zł) i wiedział, że dzięki temu kosztowi nie jest zobowiązany do wniesienia wkładu własnego, nawet jeśli nie znał zasad działania tego ubezpieczenia.

Ad. 4

W ocenie Sądu koszty (...) nie są głównymi świadczeniami stron.

Świadczeniami takimi w umowie kredytu (zgodnie z powołanym wyżej art. 69 ust. 1 ustawy Prawo bankowe) są po stronie kredytodawcy – przekazanie kredytobiorcy kwoty środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel, a po stronie kredytobiorcy – korzystanie z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłata prowizji od udzielonego kredytu.

Z tych przyczyn Sąd uznał, że nie zaszły wszystkie przesłanki wyrażone w art. 385¹ k.c., które pozwoliłyby na ocenę zapisów umowy w zakresie zwrotu kosztów (...) za pierwszy okres ochrony ubezpieczeniowej (§ 9 ust 7-8) jako postanowień niedozwolonych. Jednocześnie zaszły wszystkie przesłanki wyrażone w art. 385¹ k.c., które pozwoliłyby na ocenę zapisów umowy w zakresie zwrotu kosztów (...) za kolejne okresy ochrony ubezpieczeniowej (§ 9 ust 9 umowy w zw. z § 7 ust. 6-8 regulaminu oraz cennikiem) jako postanowień niedozwolonych.

Podkreślenia przy tym wymaga okoliczność, że dla oceny przedmiotowej umowy nie ma znaczenia porozumienie zawarte w dniu 12 sierpnia 2011 roku. Nie jest ono aneksem do umowy, nie zmieniło podstawy do żądania refinansowania kosztów (...) przez Bank, a jedynie sposób wykonania obowiązku przewidzianego w § 9 ust 9 umowy w zw. z § 7 ust. 6-8 regulaminu oraz cennikiem. Zmiana sposobu wykonania tego obowiązku obciążającego powoda na tym etapie nie wpływa na ocenę wyżej wskazanych zapisów umowy, regulaminu i cennika, albowiem oceny umowy zgodnie z art. 385¹ k.c. dokonuje się na chwilę jej zawarcia. Ocena ta nie jest zależna od sposobu stosowania (wykonywania) badanego postanowienia i umowy praktyce w okresie od daty jej zawarcia do chwili wyrokowania (tak: uchwała SN z 2.06.2018, III CZP 29/17).

Odnośnie kwot pobranych tytułem prowizji za zwiększone ryzyko (występowanie niskiego wkładu własnego)

Powodowie wywodzili w niniejszej sprawie, że zapisy umowy dotyczące prowizji za podwyższone ryzyko wprowadzone aneksem są niedozwolonymi zapisami umownymi w myśl art. 385¹ i n. k.c.

Świadczenie z tytułu prowizji za podwyższone ryzyko, było w ocenie Sądu niedozwolonym postanowieniem umownym w myśl art. 385¹ k.c. – zaszły wszystkie cztery wyżej wskazane przesłanki, aby je za takie uznać.

Ad.1.

Postanowienia aneksu (...) zostały przedstawione jednostronnie przez stronę pozwaną, która nie wskazała w niniejszym procesie żadnych dowodów na to, aby było inaczej.

Proponowanie przez silniejszą stronę umowy (przedsiębiorcę) zmian do umowy opartych na wzorze, nie może być uznane za uzgadnianie jej treści przez konsumenta stojącego na słabszej pozycji, a w tym wypadku uzyskującego realną, natychmiastową korzyść (o 1/6 niższe koszty kredytu poprzez oparcie kosztów o współczynnik 2,5% zgodnie z aneksem (...), w miejsce 3% zgodnie z cennikiem, a nawet 3,5% zgodnie z porozumieniem). Należy przy tym przytoczyć treść art. 3 ust. 2 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 roku w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (będącą podstawą wprowadzenia przepisów art. 385¹ i n. k.c. i zgodnie, z którą powinna następować ich wykładnia): „Warunki umowy zawsze zostaną uznane za niewynegocjowane indywidualnie, jeżeli zostały sporządzone wcześniej i konsument nie miał w związku z tym wpływu na ich treść, zwłaszcza jeśli zostały przedstawione konsumentowi w formie uprzednio sformułowanej umowy standardowej”.

Ad. 2

Zapisy aneksu (§ 9 ust. 4 umowy) są sprzeczne z dobrymi obyczajami, albowiem zastępują one zapisy umowy dotyczące kosztów (...), a w szczególności § 9 ust. 9 umowy oraz postanowienia Regulaminu odnoszące się do opłaty z tytułu refinansowania kosztów ubezpieczenia niskiego wkładu, które są również sprzeczne z dobrymi obyczajami. Co prawda aneks wprowadził nowy wzór wyliczenia prowizji z tytułu podwyższonego ryzyka, który nie zawiera takich uchybień jak wzór będący podstawą wyliczenia opłaty z tytułu refinansowania kosztów (...), jednakże go zastępuje.

Należy przy tym zauważyć, że celem zastosowania przepisów art. 385¹ i n. k.c. nie jest tylko wyeliminowanie niedozwolonego zapisu umownego z relacji konsument-przedsiębiorca dla przywrócenia równowagi między tymi podmiotami. Jednym z celów jest również tzw. skutek zniechęcający (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016 r., C-154/15). Polega on na tym, że stosowanie niedozwolonych klauzul umownych w umowach z konsumentami musi być ekonomicznie nieopłacalne dla przedsiębiorcy. Umożliwienie zmiany umowy aneksem jednostronnie przygotowanym przez przedsiębiorcę niweczy ten skutek.

Punktem wyjścia do powyższej oceny powinno być zwrócenie uwagi na cel przepisów art. 385¹ i n. k.c. Pomimo, że zostały one uregulowane w kodeksie cywilnym, to nie należą one do klasycznego prawa cywilnego, lecz do odmiennej gałęzi prawa wyrosłej na jego gruncie – prawa konsumenckiego. Tak jak podstawowe zasady i cele prawa rodzinnego, czy prawa pracy (wyrosłych z prawa cywilnego) są różne od zasad i celów prawa cywilnego, tak samo ma to miejsce w przypadku praw konsumenckiego. Kształtowanie praw i obowiązków, w klasycznym rozumieniu prawa cywilnego opiera się na zasadzie równości i swobody, rozumianych w ten sposób, że – po pierwsze – co do zasady nikt z zewnątrz nie narzuca gotowych, obowiązujących schematów tych relacji i – po drugie – żadna ze stron nie dysponuje władzą, pozwalającą narzucić drugiej określony schemat. Zwraca się uwagę, że autonomiczność podmiotów prawa cywilnego stanowi pewną wartość społeczną, opartą na uznaniu godności osoby ludzkiej i równości jednostek ludzkich (por. M. Pyziak-Szafnicka, w: P. Księżak (red.), Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna; komentarz do art. 1, Warszawa 2014). Z kolei w prawie konsumenckim motywem tradycyjnie wysuwany na pierwszy plan, jest strukturalna nierównowaga pozycji stron w stosunkach tego rodzaju. Prawodawcy przyjmują założenie, że wobec przedsiębiorcy, profesjonalisty, konsument jest zawsze stroną słabszą, tak ze względu na stopień swych kompetencji i dostępu do informacji, jak i możliwości ekonomiczne. Dlatego wymaga on zwiększonej ochrony prawnej, która powinna tę nierównowagę wobec przedsiębiorcy niwelować (por. T. Pajor, w: P. Księżak (red.), Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna; komentarz do art. 22¹, Warszawa 2014).

Tym samym celem przepisów art. 385¹ i n. k.c. będących implementacją dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 roku w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich jest ochrona konsumenta, przed stosowaniem przez przedsiębiorców wzorców umownych, które (rażąco) naruszają interesy konsumentów i są sprzeczne z dobrymi obyczajami, poprzez brak związania nimi konsumentów, co powoduje po pierwsze brak skutków negatywnych dla konsumenta (a w razie okoliczności restytucję), a po drugie skutek negatywny (zniechęcający) dla przedsiębiorcy poprzez brak uzyskiwania jakichkolwiek korzyści z uwagi na zawarte w umowie postanowienia niedozwolone..

Sprzeczne z celem tego przepisu, ale jak już wyżej podkreślono – również z dobrymi obyczajami – jest jednostronne dostosowywanie treści zapisów umownych do wymogów stawianych przez art. 385¹ k.c. po kilku latach trwania stosunku, jedynie w celu utrwalenia przez przedsiębiorcę korzystnego dla siebie skutku klauzuli umownej, którą należy uznać za niedozwoloną. Bank w przedmiotowej sprawie jednostronnie przygotował aneks do umowy. Aneks ten przewidywał dalsze trwanie niedozwolonego zapisu umownego – pobierania kwot tytułem zabezpieczenia ryzyka banku z tytułu zbyt niskiego wkładu własnego. Niezależnie od tego, czy była to opłata z tytułu refinansowania kosztów (...) czy prowizja za podwyższone ryzyko – jej cel dla Banku był taki sam. Dodatkowo należy zwrócić uwagę, że Bank, mimo formalnego obniżenia wysokości dodatkowej prowizji z tytułu podwyższonego ryzyka w stosunku do kosztów (...), uzyskuje tym razem całość środków na swoją rzecz, nie ponosząc jednocześnie kosztów ubezpieczenia.

Oczywiście postanowienia umowy, które na dzień jej zawarcia ocenić należy jako niedozwolone w myśl art. 385¹ k.c. mogą zostać sanowane między stronami, ale po stronie konsumentów musi być ona potwierdzona świadomą, wyraźną i wolną zgodą na takie sanowanie. Taką zgodą nie jest treść aneksu, na którego istotną treść konsument nie wywarł rzeczywistego wpływu.

Co wreszcie najważniejsze, należy mieć na względzie, że cały aneks miał na celu uniknięcie przez przedsiębiorcę skutków wynikających z art. 385¹ k.c. Faktem powszechnie znanym jest, że od lat 2010-2011 (okres, w którym Banki pobierały drugą opłatę refinansująca (...)) podnoszony zaczął być zarzut, że zapisy umów bankowych przewidujące refinansowanie kosztów (...) mogą mieć charakter niedozwolonych klauzul Bankowych. Stąd też w ocenie Sądu odstępianie od ubezpieczenia, poprawa redakcyjna wzoru, na którym opierać ma się obecnie wysokość prowizji za dodatkowe ryzyko, a wreszcie zamiana świadczenia ubocznego na – przynajmniej z nazwy – świadczenie główne, czyli prowizję. Jednocześnie zmniejszenie wysokości świadczenia wymaganego od konsumentów miało zachęcić do podpisywania aneksu (co miało również miejsce w niniejszej sprawie). Powodowie zawierając niniejszy aneks nie mieli jeszcze świadomości, że klauzule umowne dotyczące refinansowania kosztów (...) są klauzulami niedozwolonymi (w rzeczywistości jednoznaczna ich ocena wynika dopiero z przedmiotowego orzeczenia Sądu). Jednakże fakt, że nie wiedzieli o tym i jednocześnie podpisali aneks do umowy, w ich ocenie na tamten moment korzystniejszy, nie może powodować, że nie mogą oni skorzystać ze skutków płynących z art. 385¹ k.c., to jest uznania zapisów umowy dotyczących podwyższonej prowizji za niewiążące ich.

Sąd zwrócił przy tym uwagę, że treść aneksu w przeciwieństwie do treści umowy nie przewidziano możliwości proporcjonalnego zwrotu części prowizji z tytułu zwiększonego ryzyka. W pierwotnym brzmieniu umowy § 9 ust. 10 przewidywał, że „jeżeli w ciągu okresu 36 miesięcy ochrony ubezpieczeniowej saldo zadłużenia z tytułu udzielonego kredytu stanie się równe lub niższe niż 484.800,00 zł. Bank dokona zwrotu proporcjonalnej części składki na rachunek kredytobiorcy. za pełne miesiące kalendarzowe pozostające do końca okresu ubezpieczenia, za który składka została uiszczona.”. Prowizja z tytułu zwiększonego ryzyka miała być pobierana z góry za 36-miesięczne okresy w przypadku, gdy saldo kredytu wynosiło więcej niż 484.800,00 zł. Osiągnięcie takiego lub niższego salda w czasie trwania takiego okresu już po pobraniu prowizji nie obciążało Banku obowiązkiem zwrotu tej prowizji w proporcjonalnej części 36-miesięcznego okresu, w którym saldo było niższe niż 116.800 zł. Brak takiego zapisu jest niewątpliwie sprzeczny z dobrymi obyczajami co powoduje, że sprzeczny z dobrymi obyczajami jest § 4 ust. 9 pkt 2 umowy w brzmieniu nadanym § 1 aneksu nr (...), który przewiduje, że prowizja pobierana jest z góry i każdorazowo obejmuje 36-miesięczny okres.

Ad. 3.

Zapisy aneksu rażąco naruszały interesy powodów, bowiem przewidywały prowizję za podwyższone ryzyko w zamian za obowiązek refinansowania kosztów (...), który ich w rzeczywistości nie wiązał (art. 385¹ k.c.) oraz dopuszczały możliwość uiszczenia prowizji z tytułu występowania niskiego wkładu własnego, za okres w którym saldo kredytu było niższe od wartości nieruchomości pomniejszonej o brakujący wkład własny (484.800,00 zł).

Ad. 4.

Świadczenie z tytułu podwyższonej prowizji nie jest w niniejszej sprawie świadczeniem głównym stron. Taka ocena wynikać mogłaby z literalnej treści art. 69 ust. 1 ustawy Prawo bankowe, który uznaje prowizję za świadczenie główne stron. Niemniej zgodnie z aneksem prowizja za podwyższone ryzyko oparta jest na tych samych przesłankach, co opłata tytułem kosztów (...) i ją zastępuje. Skoro – na co wyżej wskazano – opłata ta nie była świadczeniem głównym, to tym samym nie jest nią zastępująca ją prowizja z tytułu występowania niskiego wkładu własnego.

Z tych przyczyn Sąd uznał, że zaszły wszystkie przesłanki wyrażone w art. 385¹ k.c., które pozwoliłyby na ocenę § 9 ust. 4 umowy, wprowadzonych aneksem nr (...) jako postanowień niedozwolonych.

W konsekwencji powodom należał się, na podstawie art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 410 § 2 k.c., zwrot kwoty pobranych tytułem kosztów drugiego okresu ochrony ubezpieczeniowej oraz prowizji za podwyższone ryzyko za kolejne 2 trzydziestosześcioletnie okresy jako świadczeń nienależnych, tj. 32.632 zł (punkt I. wyroku), co o jednak nie dotyczy kwoty pobranej tytułem pierwszego okresu ochrony ubezpieczeniowej (punkt II wyroku).

Sąd zasądził dochodzoną kwotę o strony pozwanej na rzecz powodów łącznie jako, że pozostają oni małżonkami, w ramach ustawowej wspólności majątkowej (nie wskazywali, aby było inaczej).

O odsetkach Sąd orzekł na podstawie art. 481 § 1 i 2 k.c. zgodnie z którym jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia. W przypadku nieoznaczonej stopy odsetek za opóźnienie, należą się odsetki ustawowe za opóźnienie.

W przedmiotowej sprawie strona pozwana była obowiązana do zwrotu nienależnego świadczenia. Termin spełnienia tego świadczenia – z uwagi na to, że świadczenie z tytułu zwrotu bezpodstawnego wzbogacenia jest świadczeniem bezterminowym – wyznaczony musiał zostać w oparciu o art. 455 k.c. Sąd uznał, że powód wezwał stronę pozwaną do zapłaty nie później niż 20 października 2017 roku. Stąd Sąd zasądził odsetki od dnia następnego po upływie 14 dni od powyżej daty, uznając ten czas za mieszczący się w pojęciu „niezwłocznie” (tj. od 4 listopada 2017 roku). Dalej idące roszczenie odsetkowe podlegało oddaleniu (punkt II. wyroku).

O kosztach Sąd orzekł na zasadzie art. 100 k.p.c., kierując się zasadą stosunkowego rozliczenia kosztów procesu. W niniejszej sprawie powodowie wygrali sprawę do kwoty 32.632 zł z 34.979 zł dochodzonych, a więc w około 93,29% (32.632 zł : 34.979 zł).

Koszty procesu wyniosły 8.234 zł, w tym:

- po 3.600 zł – wynagrodzenie pełnomocników stron (§ 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych / za czynności adwokackie w brzmieniu po 27 października 2016 roku),
- 34 zł – opłaty od pełnomocnictw ww.,
- 1.000 zł – opłata od pozwu,

Tym samym powodowie ponieśli koszty w wysokości 4.617 zł, a powinni je ponieść w wysokości 552,50 zł (6,71% x 8.234 zł). Stąd powodom należał się zwrot 4.064,50# zł (4.617 zł – 552,50 zł) – punkt III wyroku.

Zarządzenie (02/12/2019)

Sekretariat, proszę doręczyć odpis wyroku wraz z odpisem uzasadnienia pełnomocnikowi strony pozwanej.